

ISSN 1450-9803

UDK 801

Институт за српски језик САНУ

ЛИНГВИСТИЧКЕ АКТУЕЛНОСТИ

21

Београд, 2012

Весна Ломпар: ГРАМАТИКА. СРПСКИ ЈЕЗИК
И КЊИЖЕВНОСТ ЗА ПРВИ РАЗРЕД ГИМНАЗИЈЕ
И СРЕДЊИХ СТРУЧНИХ ШКОЛА. Београд, Klett, 2012,
172 стр.

Када се има у виду незавидан ниво писмености у Србији, као и невелико интересовање младих за наставу језика, тада сваки нови уџбеник језика и језички приручник треба дочекати с будном пажњом и брижљиво проценити његову ваљаност да поучи, заинтересује и подигне свест о важности писмености и владања књижевним језиком.

Грамматика за први разред гимназије и средњих стручних школа Весне Ломпар, објављена у лето 2012. године и одобрена од Министарства просвете и науке Републике Србије, у потпуности задовољава све услове потребне да се постигну ти циљеви.

У Граматици се у девет поглавља износи градиво предвиђено наставним планом и програмом – општи појмови о језику, појам књижевног језика и његове функционалне раслојености, нестандардни видови изражавања, кратак преглед историје српског књижевног језика од прве писмености до формирања савременог књижевног језика вуковског типа, затим фонетика и фонологија, морфофонологија, акценатски систем и правописна правила.

Свака од ових целина писана је стручно, у складу са најновијим сазнањима науке о језику и најновијом литературом – правописном и другом, а истовремено лаким и разумљивим језиком, примереним узрасту ученика којима је намењена. У њој ће ученици, нпр., наћи податак да је на падинама Копаоника, у области косовско-ресавског дијалекта сачуван прасловенски неоакут, за чије постојање се у науци донедавно није знало. Ауторка с лакоћом проводи ученике и кроз сложену материју историје српског књижевног језика од најстаријих времена и старословенског језика, преко српкословенског, рускословенског, славеносрпског до предвуковског, дајући притом заслужено место многим прегаоцима наше културне историје, који су доскора били на њеним маргинама, посебно Вуковим савременицима и непосредним претходницима – Сави Мркаљу, Јовану Рајићу, Захарију Орфелину, Јовану Ха-

цићу, Авраму Мразовићу, Јовану Мушкатировићу и другима. На овај начин ученици се упућују и на чињеницу да Вук није усамљена фигура у развоју савременог српског књижевног језика већ део континуитета.

Изнесено градиво Весна Ломпар илуструје занимљивим и упечатљивим одломцима из одговарајуће уметничке, научне и популарне језичке и друге литературе. Као илустрација за косовско-ресавски дијалекат, нпр., наводи се кратак, али илустративан и за тај дијалекат типичан одломак из Петријиног венца, за призренско-тимочки дијалекат одломак из Зоне Замфирове и песма Власте Ценића, као илустрација превоја вокала доноси се текст Милана Шипке „Шта се крије испод крова“ итд. Подаци о језику илуструју се и цитатима Александра Белића, Павла Ивића, Ивана Клајна, Дејвида Кристала и других, очито не само зато да буду потврда одређених језичких правила већ и зато да се ученици упознају са именима и делима истакнутих лингвиста. У рубрици Занимљивости доносе се интересантни подаци из света језика како би се ученицима на забаван и духовит начин приближила језичка материја и како би је они на тај начин лакше савладали и заинтересовали се за њу. У одељку о фонетици говорећи о тзв. кликовима ауторка их ученицима приближава досетком: „Фонетичари би пољубац описали као билабијални клик“.

Савременим српским књижевним језиком ауторка се бави почев од другог поглавља уводећи ученике у основне појмове књижевног језика и његових функционалних стилова, затим фонетике, фонологије, морфофонологије, акцентуације и правописних правила. Све то чини прегледно, јасно и занимљиво, уз упућивање на савремене граматике које се данас користе у систему образовања у Србији, на постојеће речнике савременог српског језика, опште и специјализоване, као и на најновије издање Правописа Матице српске.

Оно што је, рекла бих, новина, и то врло значајна, јесте стално указивање на савремене језичке проблеме и актуелна огрешења о књижевнојезичку и правописну норму. Уочени проблеми су издвојени и уз објашњења дати на маргинама страна, што их чини лако уочљивим. Тако се, нпр., ученицима скреће пажња да се предлог *с* не пише *с* апострофом, да *са* *мном* јесу две речи, да се каже *у вези с тим* а не *у вези тога*, *с обзиром на то да* а не *обзиром да*, да је правилно рећи *дељење* и *запаљење*, али *запослење*, да треба рећи *одношен* и *одвожен* али само *одвезен* и *однесен* и тако даље.

Новину и врлину уџбеника представља и то што се кроз изношење целокупног градива, посебно преко примера, даје једна широка језичка култура, односно култура која се кроз језик испољава. Ученици

ће ту сазнати, нпр., како треба ословљавати црквене и државне представнике (патријарха, владике, амбасадоре, краља, принца), затим како треба почети писмо итд.

После сваког поглавља следе вежбе, такође разноврсне и занимљиве, у којима се понавља пређено градиво, у виду одговора на питања, заокруживања тачних одговора, повезивања унакрсно постављених одговора и питања, допуна недовршених реченица и сл. На крају су дата и решења на сва питања, како би се помогло наставницима у раду с ученицима.

Сажето речено – *Грамматика* Весне Ломпар доноси градиво предвиђено планом и програмом врло стручно, у складу са најновијим научним достигнућима и савременом граматичком и правописном литературом. Писана је јасно, лепим стилем, разумљивим и узрасту ученика прилагођеним језиком. Прегледна је, са занимљивим примерима, који привлаче пажњу ученика и добро илуструју проблематику која се описује, чинећи да се граматичко правило лакше усвоји. Цитатима из научне и стручне литературе потврђују се наведена правила, али се ученици и упознају са именима из света науке о језику. Ученици се упућују на савремену научну, лексикографску, а и популарну језичку литературу, како би знали њоме да се служе и у њој налазе више података о питањима која их интересују.

Осим овога, уџбеник задовољава и естетске критеријуме – на квалитетној хартији, с лепим илустрацијама, истакнутим најважнијим подацима, прегледним табелама – има све услове да привуче, и задржи, пажњу ученика.

Рада Стивић (Београд)